

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”นี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ๓ ประเด็น คือ (๑) เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวก (๒) เพื่อศึกษาปาฏิหาริย์สามในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวก ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ (Documentary Research) ได้สรุปเป็นประเด็นการศึกษาดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ วิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในการสอน มีหลักการสอน มีลีลาในการสอน รูปแบบการสอน ตลอดจนวิธีการสอนแบบต่างๆ เช่น การสนทนาธรรม เป็นต้น ส่วนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลพบว่า หลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน คณะสงฆ์ในขณะนั้น (ส่วนใหญ่เป็นพระอริยสงฆ์) ก็ได้วางนโยบายใหม่ คือเริ่มทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่หนึ่งและในเวลาต่อมาทำอีก ๒ ครั้ง ซึ่งครั้งที่ ๓ นี้เองมีผลให้พระพุทธศาสนาถูกเผยแผ่เข้ามายังประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปทั่วทุกสารทิศ ทั้งจำนวนผู้เผยแผ่และจำนวนของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มีจำนวนมากยิ่งขึ้น ต้องยอมรับว่าองค์ที่สำคัญ คือ องค์ครูผู้เผยแผ่นั้น พระสาวกทำให้กองทัพธรรมซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นพระธรรมราชา มีพระสาวกเป็นธรรมเสนาบดีฝ่ายขวา มีพระมหาโมคคัลลานะเป็นธรรมเสนาบดีฝ่ายซ้าย มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การวิจัยในครั้งนี้จะเลือกนำเสนอพระสาวกที่ท่านได้ทำงานในเรื่องของการเผยแผ่ที่มีบทบาทสำคัญ ๆ เฉพาะบางรูปเท่านั้นมาพอเป็นตัวอย่าง เพื่อให้มองเห็นภาพรวมในบทบาทและรูปแบบของวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วิธีการเผยแผ่ธรรมในส่วนของพระสาวก พระมหาโมคคัลลานะก็ใช้วิธีการเดียวกันกับพระพุทธเจ้า คือ การเริ่มต้นจากการสนทนากัน แล้วค่อยโน้มน้าวเข้าสู่หลักธรรมต่างๆตาม

สมควรแก่อุปนิสัยของแต่ละบุคคลเป็นลำดับ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระสัทธรรม ยิ่งๆขึ้นไป มีการใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวย เหมาะสม ๗ ด้วยความตั้งใจสอนหรือเผยแผ่โดย เคารพ ตามหลักการสอน ๔ อย่าง คือ ๑) *สันติสสนา* อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) *สมาทปนา* จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับและนำไปปฏิบัติ ๓) *สมุตเตชนา* การเร้าใจให้เกิดความแกล้วกล้าเกิดกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา ๔) *สัมปหังสนา* การขโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง ภายหลังจากตรัสรู้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพิจารณาถึงบุคคลที่จะสอนธรรม ตอนแรกก็ทรงท้อพระทัยในการสอน แต่ก็ทรงเห็นว่าบุคคลผู้มีกิเลสน้อยยังมีอยู่ เมื่อเขาเหล่านั้นได้รับ ฟังธรรมเทศนาของพระองค์แล้ว จะสามารถได้ดวงตาเห็นธรรม จึงทรงโปรดแสดงธรรมแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ในกาลต่อมาพระพุทธองค์ทรงเสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยเหล่า ข้าราชการบริวาร เมื่อพระราชาและเหล่าเสนาอำมาตย์สดับฟังธรรมเทศนา ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ประชาชนทั่วไปก็เกิดศรัทธาเลื่อมใสตามประมุขของตนเอง

การใช้ปฏิภาณโวหาร เป็นเรื่องสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะถ้าหากว่าไม่มีวิธีการในการใช้ ก็จะไม่ทำให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควรหรือเกิดประโยชน์เพียงเล็กน้อย แต่ถ้ามีวิธีการและหลักการที่ดีก็จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อคู่สนทนา คือ ทั้งผู้ถาม ผู้ตอบ และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงมีหลักการและวิธีการใช้ปฏิภาณโวหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น คือ (๑) หลักการสร้างปฏิภาณ (๒) วิธีการใช้ปฏิภาณ

๕.๑.๒ ความหมายของปาฏิหาริย์สามในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง การแสดงเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามความต้องการ ๓ ประการ คือ การแสดงเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยการอาศัยพลังที่เกิดจากจิต ให้เข้าไปบังคับหรือการควบบันดาลให้สิ่งนี้เปลี่ยนไปเป็นสิ่งนั้นตามความปรารถนาของจิต เช่น การแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการใช้พลังของจิตเข้าไปเปลี่ยนสสารให้ก้อนหินกลายเป็นทองคำ เช่นนี้เป็นการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ส่วนอาเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ที่สามารถทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ และอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เข้าใจตามหลักความเป็นจริง เช่น บุคคลใดสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง บุคคลนั้นสามารถที่จะเป็นอริยบุคคล เป็นพระอรหันต์ สามารถเข้าถึงพระนิพพานได้ ในทางพระพุทธศาสนา เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์หรือฤทธิ์นั้นบางทีเรียกว่า อภิญญา ในการแสดงฤทธิ์ประเภทโลกียอภิญญานั้น ปุณฺณคนธรรมดาที่ฝึกจิต จนมีสมาธิถึงระดับฌานก็สามารถทำให้มีขึ้นได้และสูงขึ้นถึงขั้นทำอาสวกิเลสให้สิ้นไปเป็นขั้นโลกุตระอภิญญา และการเกิดปาฏิหาริย์ต่างๆขึ้นมา นั่นก็คือเป็นผลสัมฤทธิ์ของการฝึกฝนอบรมจิต การฝึกจิตในพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นจากวิธีการที่เรียกว่า สมถกรรมฐาน เพื่อให้จิตสงบเข้าสู่ระดับฌานต่างๆ เป็นสำคัญในการที่จะกระทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆได้ นอกจากได้ฤทธิ์แล้วยังสามารถยกระดับจิตขึ้นสู่

การเจริญวิปัสสนา จนสามารถทำให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในกฎของไตรลักษณ์ ซึ่งจะช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์นั่นเอง เป้าหมายสูงสุดคือการได้เข้าถึงซึ่งความสงบสุขอย่างแท้จริงแห่งชีวิต จิตที่หลุดพ้นแล้วจากกิเลส เรียกว่า วิมุตติ ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาจิตให้เข้าสู่การบรรลุธรรมในขั้นสูงสุดได้

๕.๑.๑ การแสดงปาฏิหาริย์สามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักของการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถแยกออกได้ ๒ ประการ คือ หลักที่ควรแสดงและหลักที่ไม่ควรแสดงปาฏิหาริย์ เพราะว่าปาฏิหาริย์นั้นมีอยู่สองด้าน มีทั้งส่วนดีและส่วนที่ไม่ดี ในด้านที่ดีนั้น เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้ที่สิ้นกิเลสแล้ว ท่านไม่ยึดติดในลาภ ยศ สุข สรรเสริญ เป็นเพียงการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธาว่า หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นสามารถปฏิบัติได้ผลจริง สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนหลักของการห้ามนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความติดยึดในการแสดงปาฏิหาริย์ ซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงปรารถนาให้เวไนยสัตว์ทั้งหลายหลุดพ้นจากความทุกข์ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขปร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น มหาเถรสมาคมหรือพระธรรมทูต ควรกำหนดนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักคำสอนที่เป็นจริงและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

๒. ควรมีการฝึกอบรมนักเผยแผ่ให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งในหลักพุทธธรรมและสามารถเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแล้วนี้ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำไปต่อยอดจากงานวิจัยเล่มนี้ได้อีก จึงขอเสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจและควรศึกษาค้นต่อไปนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างปาฏิหาริย์สามทั้งสามประการ
๒. ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับอิทธิปาฏิหาริย์
๓. ศึกษาความเชื่อและคุณค่าในปาฏิหาริย์สามประการที่มีต่อพุทธศาสนิกชนไทย